

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента Грень Лариси Миколаївни на дисертацію Шпак Інни Олександрівни «Педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін університетів до використання сучасних педагогічних технологій», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) (спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

Ступінь актуальності обраної теми. Проблема підготовки викладачів закладів вищої освіти до використання педагогічних технологій є актуальною і своєчасною, особливо вона стосується викладачів економічних дисциплін, адже мета їх діяльності полягає у підготовці фахівців, спроможних підняти економіку країни на якісно новий рівень, бути мобільними і конкурентоспроможними на ринку праці та послуг. Підвищенню якості економічної освіти фахівців сприятиме запровадження в освітній процес сучасних педагогічних технологій, тому не підлягає сумніву, що від уміння викладачів ефективно використовувати педагогічні технології у своїй навчальній діяльності залежить якість професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. У закладах вищої освіти підготовка викладачів щодо викладання економічних дисциплін з використанням сучасних педагогічних технологій, недостатній рівень сформованості їх готовності до використання сучасних педагогічних технологій як засобу оптимізації освітнього процесу є питанням, що потребує негайне розв'язання. Отже, актуальність обраної теми дисертаційного дослідження незаперечна і відповідає вимогам часу.

У дослідженні розкрито суть педагогічної технології як адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства науково обґрунтовану систему педагогічних дій, операцій і процедур, яка внаслідок упорядкованого їх здійснення педагогом при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників педагогічного процесу гарантовано забезпечує ефективну реалізацію прогнозованого результату, спрямованого на особистісний і професійний розвиток і саморозвиток здобувача освіти; обґрунтовано педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій:

Дисертаційна робота Шпак Інни Олександрівни значною мірою заповнює прогалини, що мають місце у трактуванні та осмисленні важливості застосування педагогічних технологій (традиційних та інноваційних), спрямованих на підвищення якості навчання економічних дисциплін. Вона є актуальною як за задумом, так і за переліком сформульованих завдань.

Варто зазначити, що наукове дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри початкової та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Підвищення ефективності педагогічного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (РК № 1–20019U004104). Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 5-а від 24.12.2008 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні Національної академії педагогічних наук України (протокол № 10 від 25 грудня 2008 р.).

Своєчасність і важливість наукового дослідження посилюється обґрунтованими дисертанткою суперечностями, зокрема, між: підвищенням вимог суспільства до якості економічної освіти майбутніх фахівців і недостатнім рівнем сформованості у викладачів економічних дисциплін педагогічної готовності до використання сучасних педагогічних технологій як засобу оптимізації освітнього процесу; потужним дидактичним потенціалом

сучасних педагогічних технологій для підвищення якості навчання економічних дисциплін і недостатнім рівнем реалізації указаного потенціалу в ЗВО; необхідністю підвищення ефективності підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій і нерозробленістю науково-методичного забезпечення цього процесу в сучасних ЗВО.

У дисертаційному дослідженні Шпак Інни Олександрівни обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій. Аналізуючи дисертацію з методологічних та теоретичних позицій, відзначимо її наукову обґрунтованість і достовірність отриманих у ході дослідження результатів на теоретичному та практичному рівнях.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім, оскільки підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях міжнародного і всеукраїнського рівнів.

Структура роботи відрізняється послідовністю і системністю. Мета дослідження, його об'єкт та предмет відповідають обраній темі дисертаційного дослідження. Зміст і характер сформульованих завдань є повним і логічно узгодженим.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження Шпак Інни Олександрівни забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження, апробацією дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертанткою вперше обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій, які передбачають: поглиблення професійно-педагогічної спрямованості викладацької діяльності та стимулювання викладачів до професійного самовдосконалення; підвищення рівня професійної компетентності викладачів у галузі застосування педагогічних технологій з

огляду на вимоги до економічної освіти; розвиток інноваційного педагогічного мислення викладачів.

На основі аналізу термінологічного простору базових понять дослідження автором розглянуто суть поняття *«педагогічна технологія»* як науково обгрунтовану систему педагогічних дій, операцій і процедур, яка завдяки упорядкованому їх здійсненню педагогом за умови оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників педагогічного процесу гарантовано забезпечує ефективне досягнення прогнозованого результату, спрямованого на особистісний і професійний розвиток і саморозвиток здобувача освіти.

Не менш важливим доробком дисертантки, з огляду на досліджувану проблему, є визначення і розкриття змісту найбільш використовуваних у сучасній практиці економічної освіти таких видів педагогічних технологій, як: кредитно-модульна технологія; технології креативного навчання (проблемного й евристичного навчання; проєктного навчання); інтерактивні технології (неімітаційні та ігрові); рефлексивні технології (рефлексивного полілогу, технологія портфоліо); інструментальні технології (безкомп'ютерні технології засвоєння знань (глосарні, кейс-технології); інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) із використанням комп'ютера (мультимедійні, мережеві, хмарні, телекомунікаційні).

Зважаючи на обгрунтування феномена *«готовності викладача економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій»*, цілком доречним уявляються визначені І. О. Шпак структурні компоненти готовності викладача економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-гностичний, операційно-технологічний, особистісно-креативний) і критерії такої готовності (мотиваційно-аксіологічний, інтелектуально-когнітивний, діяльнісно-технологічний, особистісно-оцінний) з відповідними показниками, що знайшло своє наочне висвітлення у таблиці 1.1 *«Структура готовності викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій»*.

Важливим і цінним для педагогічної практики є розробка й упровадження у практику роботи ЗВО змістового і методичного супроводу оптимізації

аудиторних і позааудиторних занять, що надає можливість його використання у процесі написання курсових, дипломних, магістерських проектів, а також – у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Проведене комплексне діагностування вхідного рівня сформованості готовності викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій за визначеними в роботі критеріями представляє широкий спектр традиційних методів науково-педагогічного дослідження (педагогічне спостереження, анкетування різних видів, тестування, ранжування, метод експертних оцінок), а також різноманітні ретельно підібрані діагностичні методики, представлені у додатках наукової роботи.

Відмова від традиційного порівняння динаміки рівнів сформованості досліджуваної готовності викладачів економічних дисциплін експериментальної групи із контрольною дозволила спостерігати їхнє особистісне професійне зростання в контексті підготовки до використання сучасних педагогічних технологій, що підтвердило необхідність спеціальної роботи, спрямованої на їх підготовку.

Незаперечним і доказовим є матеріал дисертації, в якому розкриваються результати експериментальної частини дослідження: широке використання тренінгів мотивації, ділові контакти з випускниками університету, висококваліфікованими фахівцями економічної галузі допомогло викладачам економічних дисциплін краще усвідомити значущість і необхідність використання сучасних педагогічних технологій у своїй діяльності, переосмислення її відповідності вимогам економічної освіти сучасного фахівця, рівня власної готовності до використання.

Реалізація науково обґрунтованих педагогічних умов підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій позитивно вплинула на підвищення рівнів відповідної готовності педагогів, що свідчить про ефективність визначених умов.

У дослідженні послідовно охарактеризовано етапи дослідно-експериментальної роботи, висвітлено процедуру реалізації педагогічних умов

та представлено результати дослідно-експериментальної роботи із використанням методів математичної статистики.

У дисертації достатньо широко презентовано зміст і результати формувального експерименту з належною якісною та кількісною інтерпретацією результатів, які підтверджують доцільність та ефективність дослідження.

За результатами прикінцевого етапу експерименту було виявлено суттєві позитивні зміни у поглибленні професійної компетентності викладачів щодо застосування сучасних педагогічних технологій згідно з вимогами до економічної освіти. Ефективності результату сприяла плідна співпраця викладачів економічних дисциплін з кафедрами психолого-педагогічного спрямування та кафедрами інформатики й інформаційних технологій. У межах цієї співпраці проведено майстер-класи з використання сучасних педагогічних технологій, розроблено й упроваджено для викладачів економічних дисциплін науково-методичний семінар «Використання сучасних педагогічних технологій у навчанні економічних дисциплін» та ін. Експериментально доведена ефективність запропонованих дисертанткою педагогічних умов та доцільність і дієвість відповідного їм змістового забезпечення.

Висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, є логічними і адекватними змісту дисертації, відображають її найбільш важливі науково-теоретичні і практичні результати щодо використання сучасних педагогічних технологій та можуть бути застосованими у практичній діяльності не тільки викладачів економічних дисциплін, а й широко впровадженими у практику сучасних ЗВО різного профілю. Вони логічно завершують дослідження, яке має наукову значущість і практичну корисність.

Публікації автора та автореферат повністю відображають основні положення й висновки дисертації, які відображено в 19 одноосібних публікаціях, із них: 14 – статті у провідних наукових фахових, міжнародних періодичних і наукометричних виданнях, 5 – матеріали наукових конференцій. Всі праці мають достатній обсяг та відповідний рівень видання.

Усе зазначене вище дає змогу констатувати, що мету наукового дослідження досягнуто, а поставлені завдання виконано.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертація й автореферат викладені логічно, послідовно, структурно грамотно, коректно, ретельно оформлені.

З огляду на викладене, можна констатувати, що є підстави класифікувати дисертацію Шпак Інни Олександрівни як завершене, самостійне дослідження, що має наукову новизну і практичну значущість. Зміст повністю відображає основні положення дисертації.

На основі здійсненої експертизи, доходимо таких висновків:

- подана до захисту дисертаційна робота Шпак І. О. свідчить про належну наукову компетентність автора, його вміння вирішувати актуальні проблеми професійної освіти та успішно працювати над її здійсненням;

- наукову новизну дослідження становлять розроблені та експериментально реалізовані автором педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін університетів до використання сучасних педагогічних технологій формування;

- результати дослідження можуть бути широко впроваджені у практичну діяльність сучасних ЗВО різного профілю.

Позитивно оцінюючи дисертацію Шпак І. О., вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Дисертаційна робота збагатилася б, якби автор більш повно висвітлив використання сучасних педагогічних технологій не тільки у закладах вищої освіти, які послуговували експериментальною базою дослідження, а й міжгалузевих закладах післядипломної освіти, курсах підвищення кваліфікації освітян України.

2. У дисертації декларується, що застосування педагогічних технологій з огляду на вимоги до економічної освіти; стимулює викладачів до професійного самовдосконалення, підвищення рівня професійної компетентності. На нашу думку, доцільно було б розкрити у роботі, як впливають застосовані

викладачами на заняттях з економічних дисциплін сучасні педагогічні технології на якість проходження студентами виробничих практик.

3. Робота виграла б, якби автор довів доцільність використання викладачами економічних дисциплін сучасних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів з використанням елементів дуальної форми навчання. Це сприяло би забезпеченню адекватного бачення економічних процесів у країні та світі, уміння використовувати економічні знання у процесі життєдіяльності та якісної професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців з урахуванням вимог майбутніх роботодавців.

4. На увагу заслуговує представлений у додатку Тренінг розвитку мотивації досягнення. На нашу думку, у додатках доцільно було б не обмежуватися фрагментом Програми спецсемінару, а навести усі її складові, що посилює вагомість практичної значущості роботи.

5. У контексті проблематики виконаної дисертації важливим було б розкрити утруднення, з якими зіткнулась дослідниця при виконанні завдань у процесі проведення формувального експерименту для подальшого вдосконалення навчально-методичного інструментарію щодо забезпечення підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій з урахуванням профілю ЗВО.

Висловлені побажання та зауваження не мають принципового характеру і не применшують значущість виконаної наукової роботи.

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Дисертація Шпак Інни Олександрівни «Педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін університетів до використання сучасних педагогічних технологій» є цілісним, логічним і завершеним самостійним дослідженням, що за науковим рівнем, новизною поставлених задач, обґрунтованістю основних положень та висновків, практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам ДАК України щодо кандидатських дисертацій та п. п.9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів і

присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Це дає підстави для присудження Шпак Інні Олександрівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами
ім. акад. І.А. Зязюна,
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Лариса ГРЕНЬ

Грень Л.М. зазначає.
10.1. Завбул.